

Numărul 34

Oradea-mare 24 septembrie (7 octombrie) 1906.

Anul XLII

Apare duminică. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ pe an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Bătrâni și balici.*)

Din vremuri vechi, afumate de vechi, ne-a ramas cu alte multe calapoade și acela, de-a împărți vârsta omului în patru sezoane. Sfertul întâi e copilăria optimistă, al doilea e tinereța idealistă — moșnegii îi zic: nesocotită — apoi bărbăția oportunistă, și, ultimul sfert, bătrânețele pesimiste la bărbați și xantipiste la femei. Decât, timpurile moderne cât de colo îți strigă să nu primești aceasta împărțire, care e o greșală antică, un anacronism ca și părul negru de-asupra frunții încrețite, bunăoară.

La, căci viața omenească, asemănată cu o tragedie, are să fie franșată în 5 acte. Copilăria, bărbăția, și bătrânețele dau 3 acte, iar tinerețele două — acele din care se desfășură propriaminte toată acțiunea piesei. (Primiți aci o boabă de cugetare: viața e o piesă teatrală, scrisă de un cârpaci!). Aceste două acte sunt balicia și bătrânia, ori maistoria.

Despre aceste două scene ale unui act, ale unui sezon (cel dintâi e mai scump, al doilea e mai ieftin!) doresc eu să spun, adecă doresc să ascultați dv. câteva vorbe de tivală.

Dacă în alte vremuri s'a tăiat numai în patru perioade arena ce o alergăm numai odată dela un capăt al vieții până la celalalt, greșeala se esplică ușor: pe acele vremuri cu ochilari nu existau universități, unde să se împartă în două sezonul tinerețelor. Trebuie să spun din capul locului, că concepțiile de

*) S'a cetit la o serată literară-muzicală, cum obișnuesc să deie studenții români din Cluj, în casina română ce tânjește în acel oraș. Datul cetirei este luna august, anul acesta, o zi dela care se aștepta venirea unei noue ere. — Scopul meu eră să dau o serie întreagă de disertații umoristice, ca și asta — dar n'am mai venit eu la rând. O tipăresc acum, să se vadă că știu ride și vesel, nu numai ironic.

S. D.

balic și de bătrân, la universități s'au format. Ce e drept, se găsec balici și în viața publică și în cea privată, în politică, în saloane, în căsătorie etc... nerăbdarea dv. însă nu-mi permite să-i strâng, — nu la pept, — la vârful condeiului, pe toți aceștia. De voe, de nevoe, îmi voi face de lucru, — și poate de neceaz — numai cu balicii și bătrânii cei adevărați, va să zică cu *noi*, studenții dela universitate.

Obiceiul, și reutatea firește, zice balici la studenții de anul întâi, iar bătrâni — ori maistori, pe aiuri — adecă pricopsiți deja, zice la cei dela anul al doilea în sus, până la foarte nesigur al câtelea an. — Balicii și bătrânii sunt două categorii de oameni, două clase sociale, cu vederi, aspirații și puteri cu totul deosebite; dar sunt în raport unii cu alții, la fel cu ciorba și friptura dela prânz: la mesele normale, trebuie să te lupti întâi cu cioroa, ca să ajungi pe urmă la friptură, în falanga pleselor — trebuie să fii întâi balic, ca să poți fi bătrân, pe urmă. Urmând asemănările, de bucătar, balicia ar fi o ciorbă, în care se amestecă tot felul de bucăți, pe când maistoria ar fi o friptură bine stabilită, să zicem rostbeaf! — Se crede, de bună seamă cu multă nedreptate, că balicul e o fire, blândă până la stângăcie și sfioasă ca o petiție la „Mensa“, că el e nătâng de înflăcărat pentru tot ce e bun, frumos și feminin. Naiba știe de ce te fac caraghios, uneori, și virtuție, ca acestea! — Maistorul dinpotrivă, se caracterizează prin însușiri viguroase, și principii neclintite, străcurate din pățanii fo'ositoare. Maistorul e îndrăzneț, încrezut de îndrăzneț, el este furtunos ca o câpcană, în urmărirea țintelor sale; el știe să disprețuiască, ca om ispitit, ce este, are multă prezență de spirit, par'că toată viața lui între cadeți și sergenți ar fi petrecut-o; însărsit, el știe de ce-i bună mintea în creeri și banul în pungă. Vorbă să fie, balicul dela universitate are cam aceeaș

psihologie ca și recrutul la miliție, iar maistorul e taman ca și „obșitoșul“ atoateștiutor... În cartea vieții noastre, balicia o fi pagina îndoită la colț — știți cum îi zice unguște! — iar maiestoria...

Dar nu urmez ca asemănările. Scopul, ce m'a îndemnat să urc aceasta „înaltă catedră“, este, să vă povestesc cum se poartă balicul și bătrânul, în casină, pe stradă, și în cafenea — cele trei terene de activitate, unde este permis, și-i este drag, și românului, a se manifesta. În aceste trei locuri iese propriaminte la iveală, cine-i balic și cine-i bătrân?

Casina. Dvoastră veți fi știind cu toții, ce este casina noastră... Un local, unde veșnic lipsesc două lucruri, ziare și cetitori. Odată lipsesc ziarele, fiind-că nu sunt cetitori; aldată cetitorii lipsesc, fiind-că nu sunt ziare. Astfel se esplică foarte logic, și fără cauză de pesimizm, cum de casina e veșnic goală și pustie, ca inima de filozof. Cel ce, asupra pusniciilor din codri ar scrie: „Casina română din...“ ar face un lucru înzădar.

Despre aceasta casină balicul are inchipuiri sublime. Până el este încă la liceu, dorul lui cel mai cutezător se avântă până a se cugetă membru al casinei, unde el va fi desigur un Napoleon (dacă va studia drepturile, ori un Demosthene dacă va studia literile). Venit la universitate, grija lui cea mai mare este de a se și înscrie, de fapt, la casină, mai astâmpărându-și lacomul dor. Și cu ce regularitate pedantă apare el toată ziua-ziulica, în sala de cetit, să ieie în mână ziarele, să joace câteva partii (o, dacă se apucă odată, nu se satură el cu una cu două!) la bilard, ori să chibițeze la cutare maistor, măgulit de voia ce i-s'a dat, și pe care el o cere totdeauna foarte conștientios.

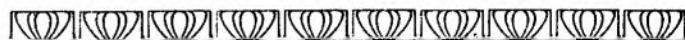
Din balicime se alcătue ceata admirătorilor jaluzi, și a învățăceilor cu multă râvnă, de care au nevoie, cu toate că se feresc a o mărturisii, bătrânii. Mai cu seamă în sala de cetit se tradează balicul. Întră zmerit pe ușă, cu capul desvălit încă de afară, foarte cuviincios; dă binețe numai cu jumătate-gură, nu prea cutează să-și lapede paltonul, de frică să nu facă zgomot, și să nu atragă atenția nimărui, se așează tăcut pe căreva scaun, la capătul mesei, și caută timid o revistă neocupată. De cumva se întâmplă, ca „Drapelul“ ori „Gazeta“ — notabene balicul se leagă cu plăcere de ziarele cele mai de seamă — să fie aco-perite nițel de ziarul ce cetește altcineva, doamne feri să-și ia balicul inima în dinți, și, ajutat de un „par-don domnule“ să-l scoată de acolo! Mai bine așteaptă rând. Pentru el e destul de măgulitor doar atâta, că are voe să stea în casină...

Bătrânul? A, acesta dă rar pe la casină — ca la un „n'am încotro“, ori cu gândul ca să „impună“. Și atunci face totdeauna o mutră mirată, păr'că ar exprima: „Ce caut eu p'aci?“ Și cel mult se distrează, resfățindu-se într'un joc de bilard (ca găina în țerină,) în care dovedește multă judecată originală; ei, și mai pune țeara la cale. De ziare și reviste el nu se atinge, nici cine e bibliotecar, nu ți-ar spune. Aș, asta e treaba balicilor! Precum a balicilor treabă este, și a nu strigă, când altul cetește, a nu-ți spune părerea când nu ți-se cere, și a nu chiuii, când altul face niște greșeli, nevinovate, ca minciunile 'n poveste. Peste tot, a fi „membru zelos“ al casinei, se cuvine numai unui balic, care, când se îndepărtează, salută: „plecăciune“!

...La stradă și în cafenea, acest din urmă loc adevărată punte de trecere peste riulețul cu glas de copilaș al baliciei; la masa de cărți, cel mai puternic promovător al democratizmului, și groaza părinților — despre toate acestea o să vorbesc cu alt prilej, când se va da condeiului meu guraliv să ocupe el singur, întreg programul unei serate. De-ocamdată — sub forța privirilor publicului dindărăt — mă simt imboldit să declar, că, la adecă, foarte puțini studenți de anul întâi, sunt balici. Ales brașovenii, și de jumătate blăjenii (cei ce nu erau „plasați“ la internat), au izbutit să înfrângă stingăcia balicească, încă pe timpul când sorbiau la liceu praful și învățătura. O parte, vin la universitate maistori în toată legea, energici, trufași — și ceea ce e mai deciziv pentru graba lămuririi mele: cu mânecele suflecate. — Neîndoios, că precum între balici există mulți maistori, așa și între maistori se găsesc o grămadă de balici.

Însă, în toată treaba mai ciudat o fi, că toate acestea vi-le îndrugă un — exbalic!

Sever Dan.

La vecernii.

*In amurg prin cet'ni dese, de ninsoare încărcate,
La biserică resună cântecele de vecernii,
Ce despică și pustiu și singurătatea iernii,
Cu ecouri repetate.*

*Ah și cât e de duioasă melodia lor ușoară,
Și bătaia cadențată în arama sunătoare!
Satul, adormit în pace, din visări adânci tresare,
El ascultă, se 'nfioară.*

*Dar amurgul se coboară ca o cenușie ceață;
Limba clopotelor sfinte în aramă slab mai bate;
Glasul lor pe căi, pe dealuri și 'n păduri nu mai
[străbate,
Căci tăcerea îl înghiață.*

*Ca' cu toții la icoane și la candelile aprinse,
Rugăciuni smerite 'nalță Creatorului din chaos...
S'a întunecat pământul, totul întră în repaos,
Pe întinderile ninse.*

*Chiar și sufletul în care de de mult credința-i dusă,
Pleacă 'n jos smerita frunte și ascultă în tăcere;
Noaptea pare că-i aduce singura lui mângăiere:
Dor de-o lume 'n veci apusă.*

Alexandru. A. Naum.

Pe gânduri.

Linuța s'a așezat la fereastră. Pachetul cu flor negru și l-a lăsat în poală. În sticla ferestrii i-se reflectează chipul seu blond de inger. Fața-i e albă ca spuma laptelui, în obraji îi înfloresc trandafirii încă, ochii-i sunt vineți, mai vineți ca cicoarea, surisul în colțul gurii e vecinic același... Se pare că el, surisul, stă la îndoială, să creadă în sinceritatea celor ce i-s'au spus stăpânei sale odată, ori ba. Și părul, da părul acela lung, mătăsos și negru — lucru ce rar îl vezi la femeile blonde — stă să plece... Cum își vede fața și părul în dizordine, ca furul pe care l-ai prins cu fața în mână și voește să ascundă obiectul furat, așa și ea, îndată își trece degetele lungi și albe prin frisură, o întocmește o leacă mai bine și apoi trece prin ea un peapțan. Acum i-se îndreaptă privirea spre pământ. Mai drege puțin cutele frumoasei sale haine de mătăsoasă foulard apoi oftează odată, își preumblă ochii în zarea nemărginită a câmpului ce i-se deschide înaintea privirii și apoi degetele ei lungi și albe se mișcă nervos... Croșetează!...

Afară e o zi tristă și rece de toamnă. O zi ce se aseamănă întru toate unei fete de uliță cu privirea searbădă, din orașele mari. Pe cerul plumburiu nemișcat și rece se trag încet nori grei și deși. Sunt întunecați și norii aceștia și se aseamănă bine cu gândul omului pismătareț. Duse-s veselele rândunele și cripitul lor drăgălaș nu se mai aude mai mult. Părul, ce trece pe lângă casă, își plânge necazul și murmurând se duce întruna înainte, se duce să se peardă... Frunzele palide, roșietice, ca tot atâtea petece de haine rupte, se duc mânate, și din când în când izbite, de puterea vântului năpraznic... Se duc: înainte. Dar în foșnetul lor mulcom își destăinuiesc chinul și suferințele de veacuri. Câte odată stau în loc și se pare că ar vrea să afle dela trecători că oare aceștia le-au înțeles durerea lor ori ba. Tot în același timp vântul șugubeț mai dă câte o târcoală și printre crengele negre și pleșuge ale arborilor, cărora le șoptește neînțelese cuvinte în urechi... Câmpul, cât vezi cu ochii, e pustiu și gol. Și privirii omului îi cade așa de greu deșertăciunea asta. Te cuprinde duioșia și mila și se înstăpânește când vezi glia aceea care ține viața și dă bucurie, nădejde și poftă de lucru celor obidiți, celor ce sunt arânduți a o brăzdă în lung și lat.

Câtă viață odată, câtă voie bună și dor; acum toate s'au dus... S'au dus... și locul lor îl ia suspinul vântului înăbușit ce trage la codrul roșcat...

Linuța a întrerupt lucrul! Se uită prin fereastră, apoi ca trezită din un dulce vis murmură încet o șoaptă neînțeleasă, se obidește și suspină în taină!...

De nou croșetează... Ochii ei, izvor nesecat de fericiri, alunecă la ace, la flor, și apoi privesc iară înainte cum se înșiră fir de fir...

Și gândul o poartă prin lumi trăite. Înaintea ochilor ei sufletești se deschid tablouri și fapte petrecute odată, dar cari acum i-se înșiruie, aduse pe aripa fantasiei, ca o fată morgână... Mereu se mișcă, trec rând pe rând și locul lor îl ocupă altele... Și la moment dat, în locul acestora iar vin altele...

Sunt amintiri senine și duioase din trecutul abia depărtat. Fantasia sa i-le reproduce fidel și, cum e singură, în încăperea celor patru pereți ai odăii reci și nepăsătoare, îi vine să-și verse întreg veninul singurătății într-o lacrimă...

Mai apoi iarăși întrerupe, se mai uită odată lung peste câmp, ca și când ar aștepta pe cineva. Iar când se convinge că nu vine, nu se vede... atunci suspină odată lung... lung...

Și când cea din urmă rază roșietică a soarelui duios și palad de toamnă, străbate prin desimea norilor și se reflectează pe perețele din fața ferestrii, atunci și ea, obosită, își adună uneltele și pleacă...

Noapte. Cerul e întunecat și afară de luminile palide, ce se reflectează de-alungul drumului din căsuțele muncitorilor sărmani, nimic altă nu se vede.

Când a fost la cină, a mâncat puțin, se părea d'istrasă. După cină îndată s'a retras.

În camera ei de culcare a căzut apoi pradă a tot felul de închipuiri bizare ce poate croi fantasia unei copile tinere...

Și obosiții ei ochi s'au închis pe un moment. O învinsese toropeala aceea chinuitoare a așteptării zadărice. Numai cât în momentul următor de nou s'a deșteptat. Și ca și când ar fi visat ceva frumos, privirea ei, — ce exprimă toată duioșia unui dor drag după un om îndepărtat, după el, iubitul, — a căzut asupra mesei. Eră ca și când ar aștepta batăr a un șir de scrisoare. Un șir numai! Un cuvânt dulce, o vorbă de mângâiere.

— Nici batăr atâta nu-mi trimite! — suspină ea. Vre-o câteva momente, agitată, s'a mai preumblat de-a lungul odăii. Și urma pașilor sei resună atâta de trist în încăperea celor patru pereți ce-i păreau pustii acum.

Înainte de a se culcă, a ingenunchiat. S'a rugat mult, mult, cucernic; în rugăciunea ei a făcut pomnire și de el, de pribeagul care i-a răpit inima și a dus'o cu sine în mijlocul unei țări necunoscute, în val vârtejului străinilor răi de inimă și fățarnici...

N'a stâns lampa din precauțiune numai. Simția ea că nu va putea adormi. Lungită în patul ei cald, frumos și moale, acoperită cu plapoma de mătăsoasă galbină, părul ei negru bogat și mătăsos se învârtă în jurul gâtului seu ca tot atâtea inele uriașe. Pieptu-i curat și sinu-i frumos și rotund de fecioară, aci se înalță, aci se așează întocmai ca valurile mării. Câte odată tresare nervos, dar după aceea iarăși se sbuciumă. Se sbuciumă mereu.

Prin minte îi trec amintirile și se vede iarăși cu el alături; vede locurile unde au șezut în iarba verde, își aduce aminte de părul, care murmură povestea veche a dragostei lor; de freamătul codrului și de concertele improvizate ale privighitoarei din desișul brazilor. Și e fericită! Ar fi și mai fericită dacă ar fi primit un răvaș cât de mic, un petec de hârtie cu o vorbă numai dela el.

Dar nici clipa asta de fericire nu durează mult. La amintirea poveștilor, ce, guri rele, le-au scornit despre el — fericirea asta dispăre ca un ful de zăpadă, ca un strop de brumă la razele soarelui. Și în locul ei, amăgitoare, îi sună la ureche întrebarea:

— El? O, el, să mă fi părăsit? El, să iubească pe altele, el C... al meu?... Cu puțință să fie așa ceva?

Dar, răspuns nu-și dă, nu își poate da, i-a perit judecata clară, numai gândurile i-se înșiruie prin minte, fără nici o legătură.

N'a putut dormi toată noaptea. Perduță, cu gândul călător la el, la înstrăinatul, fără de a fi putut dormi, în sbucium nebun, o cuprind dalbele zori.

O, de ar ști ea că el e bolnav! Dar nu știe...

Și ca mâne, de nou cade pe gânduri, și povestea de nou începe...

Seghedin, octomvire 1906.

Iulius V. Ioanovici.

La cruce.

*In umbra crucii dărimate
De-a veacurilor obidiri,
Iar visuri mari înmormântate
In nengrădite cimitiri.*

*Și nici un suflet nu tresaltă
Trezit de-o doină voinicească,
Să ieie 'n mână vre-o unealtă,
Înfelenirea s'o renască.*

*Spre seară numai o orfană
Mai vine tristă, bocitoare,
Cătându-și sufletului hrană...
Din sin presară câte-o floare.*

BCU Cluj / Elena din Ardeal.

Inaintea matriculantului.

— Din italiană după Carlo Pignone —

Totul eră gata de nuntă. Odaia cea mare eră văruită și curățită ca de sărbătoare. In mijlocul ei așezară o masă mare și pe aceasta două candelabre mari întraurite luate împrumut din oraș. In dreapta aproape de fereastră, eră sicriul bunătăților, a cărui scânduri mai nu se rupeau sub marea greutate de friptură rece, bere, vin și dulceturi. Fetele din sat toate erau acolo însoțite de mame, ca nu cumva să lipsească dela cununia prietinei lor. Că o învidiau cu toate acestea, se înțelege de sine. Mulțimea de haine frumoase, de corale și mărgăritare tindea un aspect pitoresc. Fetele se priviau furioase una pe alta. Apoi se apucară de șoapte și clevetiri.

Bărbații, ca mai practici, se apucară de beut. Câte unul trecuse norocos într'o stare mai lipsită de gânduri. Alții mai trezi făceau atenți pe ceilalți să nu iasă pe terasă, căci sub dânsa e o prăpastie adâncă. Reverenții domnii Raffaele și Stefano, cei doi preoți din sat, încă erau printre oaspeți. Unul eră gros ca un butoi, celalalt slab ca un baston. Trăiau într'o dușmănie vecinică, acuma însă stăteau disperați lângă o masă de joc într'un colț al odăii și din când în când își aruncau unul altuia cuvinte cari nu numai că nu erau parlamentare, dar încă nimenea nu s'ar fi așteptat să le audă dela un muritor îmbrăcat în revereandă.

Numai Nicola, mirele, stătea nemișcat ca un

stâlp. El își lăsase capul în jos și-și întorcea in toate părțile pălăria cea albă de sărbători cu degetele-i noduroase de muncă. Pe tatăl miresei îl chemă moș Menico. Eră om de omenie, pagubă însă că se infuriă pentru toată nimica. Nu ieșiă din casă fără ca să se provadă cu arme. Eră de altcum in stare bună ca arândaș al contelui Marcello.

Lui moș Menico îl plăcea din trecere de vreme să-și bată joc de fiitorul seu ginere.

„Mișcă-te odată voinice!“ Ce stai acolo ca un broscoi? Ori doară te temi că n'o să-ți dau pe Marta de nevastă?“

Și ridea, ridea, și nu se mai stârșiă.

*

In mijlocul Abruzzilor, in acel sat ce semănă așa de mult cu un cuib de stâncă, de mai bine de o lună de zile nu eră vorbă de altceva decât numai despre această căsătorie. Știau că moș Menico are să facă multe surprinderi in ziua cununii; eră lucru cunoscut că însuși sindaco in persoană va îndeplini cununia. Chiar și contele Aldo, stăpânul actual al lui moș Menico, care locuia împreună cu soția-sa, contesa Paola și cu un copilăș cu fața de inger și cu părul creț, la o depărtare de câteva mile de sat, încă promiseră că se vor prezentă. De asta n'avem ce să ne mirăm. Pe Aldo, când eră mic, îl îngrijise Tonia, soția lui moș Menico, mai mult de doi ani de zile, prin urmare mireasa eră soră de lapte cu contele. Ba încă cu doi ani înainte de a se însură contele Aldo, se șoptia prin unele locuri că acesta ar avea de gând să ia pe fata lui moș Menico. Anume, moș Menico își crescuse copila in Chieti, in aceeaș școală unde fu crescută și contesa Maria, sora lui Aldo. Acolo, cele două copile trăiau ca două surori. După căsătoria lui Aldo însă șoaptele încetară. Moș Menico nu cugetase nici odată să-și mărite fata după un aristocrat. Din contră, in această privință avea cu totul alte idei. Fata lui trebuie să se mărite după un om de rând. Ii trebuia un ginere care să nu aibă rang mai mare ca dânsul. Se gândia la Nicola, care încă eră in stare bună. Marta câtă vreme fusese in internat, nici ideie n'avea de planurile tătului-seu, și după ce veni acasă nici nu voi să audă de Nicola. Toate lacrimile și rugămintele ei nu putură înmuia inima părintelui. Dacă moș Menico voia ceva, el nu mai cunoștea pedeci. Mintea lui de om dela sate nu putea înțelege pentru ce să nu se îndestulească cu mirele ales pe seama ei. El când a trimis'o la școală, a avut de gând numai ca să facă din ea o bună gospodină, care să știe calculă bine și să știe stimă pe un bărbat cu bani. La început Tonia eră pe partea fetei, dar mai târziu par'că și dânsa amuțise pe veci. Marta mai încercă de vre-o câteva ori a se opune, dar zădarnic.

„Ai să te măriți după dânsul, dacă-ți spun!“

Asta fu cel din urmă cuvânt al bătrânului.

Din ziua aceea fata nu mai vorbi nimic.

*

Când sosi matriculantul in societatea contelui Aldo și a notarului comunal, in odaie se făcu dintr'odată liniște. Femeile se așezară înainte, iar bărbații la spatele lor și ridicându-se in vârful degetelor priviau cele ce aveau să se întâmple. Acum apărū Marta și mamă-sa. Mireasa eră foarte frumoasă. O față pa-

Oare unde întârzie?

lidă și tristă, un păr negru ca pana corbului. O frumuseță rară, aristocratică. Ochii sei mari, negri, scânteiau printre lacrimi. — Eră îmbrăcată în alb; de pe cap îi cădea pe umeri un voal mare și fin. Haina eră ceva minunat. Fetele nu mai puteau de invidie. Se șoptia că moș Menico ar fi adus-o de-adreptul din Paris.

„Cât e de îngâmfată!“ își șoptiau una altele.

Marta de abia sta pe picioare. Lucirea ochilor și paliditatea feței trădau chinurile sufletului seu. De altădată suridea așa de dulce, acuma însă eră atât de tristă! Privirile ei se încrucișau cu ale contelui Aldo. Fruntea i-se încreți. În momentul acesta luase o decisiune stranie.

Toți se așezară să șeadă. Până când se cetiră vre-o câțiva articlii de lege referitori la căsătorie, discuția se continuă în șoaptă. Fiecare avea ceva de zis. Fetelor nu le prea păsa de neliniștea Martei. Unele susțineau că ar fi plâns, căci pe fața-i palidă se puteau observă încă urme de lacrimi.

„Nicola Miragli!“ — zise matriculantul cu voce serbătorească, — „voiești să iai pe Marta Roselli de soție legitimă?“

— „Da“.

„Marta Roselli, voiești dta să fii soția legitimă a lui Nicola Miragli?“

O tăcere adâncă domniă.

„Nu“.

Așa răspuse mireasa cu vocea înecată.

Nuntașii se uitau mirați unul la altul. Furtuna ce eră pe cale de a izbucni, o reținea numai autoritatea personală a matriculantului.

„Dșoara de sigur n'a înțeles întrebarea“ zise acesta.

Și întorcându-se către ea, îi puse din nou întrebarea.

„Nu! nu!“ răspuse din nou Marta cu o voce ce eschidea ori ce dubietate.

Atunci se auziră blăsteme și sudălmii la adresa Martei. Moș Menico eră înfuriat din cale afară. Cine știe ce ar fi făcut în momentul acela, dacă nu l'ar fi reținut matriculantul și contele Aldo. Tonia leșinată fu dusă în altă odaie, cei doi preoți rugară pe socrul mare și pe ginere ca să se depărteze pe câtăva vreme. Nu poate să fie altceve decât o mică neînțelegere la mijloc. Ei au să pună toate la cale. Mai pe urmă eși Aldo. Marta-l prinse de mânecă și-i șopti:

„Te rog vino îndărăpt pe ușa ceealaltă“, — zise ea arătându-i o ușă în față cu ușa pe care contele tocmai se pregătia să iasă. — „Te rog vino iute, căci vreau să-ți spun ceva“.

*

Remasă singură, părea ca ieșită din minți. Iși smulse voalul, cununa, mânușile... Deschise fereastra. Părea că o strânge cineva de gât.

Cei doi preoți intrară la dânsa: voiau s'o înduplece cu vorbe bune ca să nu facă supărare părinților. Ii vorbiră despre mila dumnezeiască și despre oia pierdută; îi spuseră că băieții trebuie să-și cins-tească părinții, pentru ca să trăiască mult și bine pe pământ; să se cugete și la aceea că Nicola o iubește foarte mult; să se cugete câte neplăceri pot să se ișce din aceasta; câtă supărare a cauzat și până acumă părinților.

Fata nu auzia și nu înțelegea nimic. Pe ea o bătea un singur gând. Preoții în credința că „oia

pierdută s'a aflat“ se depărtară repede ca să ducă vestea cea bună.

„Vom zice că totul a fost o glumă“ — îi ziseră ei Martei. — „O să ne rentoarcem încurund cu toții. Așteaptă-ne numai aici!“

Dupăce ieșiră, ea încuia ușa.

Atunci intră Aldo.

Marta încuia și ușa prin care intrase acesta. Apoi se apropiă de dânsul.

„Vreau să vorbesc cu dta“.

„Aici?... singură?... acuma?“...

„Aici n'are să vină nimeni. Dar de altcum mie puțin îmi pasă.“

„Dta ești enervată... Te rog liniștește-te!“.

„Da, sunt enervată, am înepunit, cum îți place.“

„Te rog vorbește. Îți sunt amic sincer. Spune-mi durerea dtale. Spune-mi totul. Ce pot face pentru dta? Eu credeam că ești fericită. M'am bucurat când am auzit că te măriți. Am venit la nunta dtale... Mă mir...“

„Ah! așa dară nu știi nimic?“.

Apoi îi povesti cu lacrimi în ochi, că dupăce au adus-o acasă din internat, abia se vindecasă de o boală lungă și deja voiau s'o mărite. Cât ce sosi acasă, îi arătară mirele. „Acesta are să-ți fie barbat“. Totul eră privit ca un lucru deja îndeplinit. Dacă voia să vorbească, nu-i ascultă nimenea cuvântul. Dacă se împotriviă... o băteau. Mai întâi o crescură ca pe o princesă, și acuma voiau s'o mărite după un om de rând.

Orice zicea, nu le băgă nimenea în seamă. O apucară de braț și o târăra înaintea matriculantului și fără a-i întrebă inima, voiră s'o arunce în brațele lui. Ei nu băgau de seamă că ea se îngrozia de bădăranul acesta. Li se părea că visează. O îmbracă, îi puseră pe cap cununa de mireasă. — „Poate dacă nu te-aș fi văzut pe dta acolo, m'aș fi sacrificat. Dar te-am văzut, flacara amorului meu pe jumătate stâns s'a reaprins, și am rupt lanțur.le“...

Aldo o ascultă tremurand.

„Eu nu te înțeleg“ — zise el, — „dela dta eu păstrez numai o amintire curată, și-ți jur că de aceasta amintire nu e legat nici un gând pacatos!“

„Știu că numai ai glumit. Dta nu m'ai iubit nici odată. Dar ai zis că mă iubești și eu, nebuna, te-am crezut. Eram în internat; dta ai venit ca sa-ți vezi sora! Odată ți-am zis: „Domnule conte, sora dtale mi-e foarte dragă“. Dta mi-ai răspuns: „Și dta mie!“ Din ziua aceea toate gândurile mele au fost îndreptate la dta. Apoi mi-ai scris...“

„Marta!“

„Voalul vieții s'a rupt. Ochii dtale îmi ardeau o-brazii. Sângele mi-s'a interbântat. Dureri grozave mă chinuiam; eră amorul. Am jurat că am să tiu a dtale. Deja simțiam că sunt a dtale. Când ți-am dat dtale sufletul, mi-se părea că ți-am dat întreaga viața mea!“

„Dzele“.

„Apoi mi-ai spus c'ai luat pe alta... că ești barbatul alteia... Credeam că înepunesc. Crede-mă“...

„Știu. Fata arăndașului nu poate fi soția unui conte, ... știu... știu... Dar eu te-am iubit și am plâns de furie; mi-am adăpat perina cu lacrimi și epistolele tale le-am mângăiat cu sărutări. Te imploram și te blăstămam. O lună de zile eram între viață și moarte, dar m'au scăpat. Eră mai bine de mine dacă m'ar fi lăsat să mor“.

„Îți jor“...
„Dta nu ești de vină. Nici eu. Nu eu mi-am creat sângele și această inimă arzătoare“.

„Marta, Marta!“
„Dacă aș fi devenit soția ta, oh, cât de fericit te-aș fi făcut!“

Și mai că nu-l străpungea cu privirile-i arzătoare de pasiune.

Aldo prinse curaj, și-i zise:

„Cuvintele dtale par o imputare la adresa mea. Eu n'am voit să-ți fac nici un rău. Te priviam ca pe una dintre amicele mele cele mai bune, dar“...

Fata îl intrerupsese brusc:

„Iubești pe cealaltă?“

Lui Aldo nu-i plăcea să mințescă și deci îi răspunse:

„Da, o iubesc. Aș minți dacă aș zice că nu o iubesc. O iubesc căci e de omenie, o iubesc căci e bună, o iubesc căci e mama copilului meu.“

Un fulger prevestitor de rău strălucii în ochii Martei.

„Și eu sunt de omenie“ — strigă ea, — și eu sunt bună, și eu aș putea să fiu mama copilului-tău!... Oh, dacă mi-ai putea ceti în inimă! Uite... așa!“

Și apucându-i mânilor, i-le apăsă pe peptu-i svâcnitor.

„Ce vrei?“ întrebă Aldo mișcat.

„Du-mă cu tine!“...

„Dar“...

„Pe mine au să mă bată până la sânge. Înțelege-mă, nu vreau, nu pot să fiu a altuia. Du-mă cu tine!“

„Marta!“

„Voi uita totul lângă tine!“

„Aș comite o crimă... viața noastră ar fi un adevărat iad.“

„In acest iad eu am să fiu raiul tău și tu ai să fii Dzeul meu!“

„Dacă aș putea“...

„Mă duci?“

„Nu. Nu se poate!“ — zise Aldo desfăcându-se din brațele fetei.

Urmă o liniște lungă, sărbătorească. Apoi Marta continuă cu o voce ironică:

„Ai dreptate. Nu se poate, nu e permis. Ce ar zice familia, societatea, lumea, onoarea? Ce va pasă voaună că inima mea să sfășie?“...

*

În momentul acesta se auziră sgomote la amândoaue ușile. Cei doi preoți de sigur au chieinat îndărăpt pe oaspeți. Acuma au s'o silească cu forța. Ea însă nici nu voiă să audă de Nicola. Dară cine o va scăpă? Aldo nu o iubește; nu o iubește nimenea, nu poate contă la ajutorul nimănui. Mai bine o fi să pună un sfârșit la toate dintrodată.

„Marta, Marta!“ se auziă de afară.

„Nu deshide!“ — îi zise Aldo, — „ar putea să ne afle împreună.“

„Ce-mi pasă mie acuma“ — îi replică ea cu o espresie ciudată.

Și cu pași hotărâți merse în spre ușă.

Mirarea fu mare când o văzură cu contele.

„Contele Aldo?“ — esclama moș Menico incremenit.

„Da, pe el îl iubesc!“ — îi răspunse Marta cu mândrie.

„Nemernico!“ strigă moș Menico și se aruncă în spre dânsa ținând un pumnal în mână.

Tonia instinctive se aruncă între bărbat și copilă. Alții apucară pe moș Menico de spate.

Marta stătea nemișcată, așteptându-și moartea. Pe buzele i palide se ivi un zimbet străin.

„Nu vreau să ajungi pentru mine în temniță“ — zise ea lui moș Menico lăsându-și părul bogat pe umeri.

Apoi cu o mișcare neașteptată și repede ca fulgerul, înainte de ce ar fi putut-o reținea, sări pe fe-reastră afară. Unii dintre oaspeți se avântară după dânsa, dar se reintoarseră încurcând cu mânilor goale...

Marta dispăruse.

Iuliu 1906.

Cornel I. Sânjoanu.

Cântece cătânești.

— De pe Criul-alb și negru. —

Busuio: moldovăneșe,
Tot-am zis că te iubec;
Busuioe mândru cu pană,
Dar nu pot că merg cătană.
Frunză verde de ovăș,
Mă duc mândră și te lăs;
Frunză verde ovăș rar,
Te las mândră cu amir!

Ciocârlie păsărea,
Du-te tu la maica mea,
Și spune tu cătră ea:
Că să caute 'ntre grinzele
Unde sunt cheile mele;
Să deschidă lăzile
Și să-mi ieie hainele;
Să le ducă 'ntre hotare,
Să le deie foc și pară,
Șă meargă fumul pe țeară.

Ciocârlie păsărea,
Du-te tu la mândra mea
Și spune tu cătră ea:
Că atunci mă voi întoarce,
Când va crește iarbă 'n piatră,
Nici atunci și nici odată!

Mersei seara pe uliță,
Văzui pe mândra 'n vrâniță;
Eu îi dădui bună seară,
Ea nu-mi zise nimica,
Ei risei; mândra nu rise,
Inima mi-se aprinse;
Mă dusei la maica-acasă,
Maica-mi puse cina 'n masă
Și se dete-a mă 'ntrebă:
Că de ce mi-s trist așa?...
Draga mea și maica mea,
Mersei seara pe uliță,
Văzui pe mândra 'n vrâniță:
Eu îi dădui bună seara,
Ea nu-mi zise nimica,
Eu risei; mândra nu rise;
Inima mi-se aprinse!

Discursul vicepreședintelui Andrei Bârseanu

la deschiderea adunării generale a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, la Brașov, în 21 septembrie n. 1906.

Onorabilă adunare generală!

Imprejurările, și anume, etatea înaintată și reconvașența venerabilului nostru prezident, au adus cu sine, ca eu să ocup de astădată locul acesta de onoare, pe care l'au ilustrat atâți bărbați distinși ai poporului nostru. Și nu fără sfială, vă mărturisesc, m'am hotărât să pășesc în mijlocul dvoastre, știind, că în locul acesta au stat adineaori fruntași, ca marele arhiepiscop Andrei Șaguna, eruditul Timotei Cipariu, vicepreședintele guvernial Vasile Ladislau Pop, neobositul George Barițiu, și consilierul aulic Iacob Bologa, ca să nu vorbesc decât de cei reșasați.

Numai conștiința datorinței ce mi-s'a impus prin neașteptata, și de bună seamă și nemeritata alegere din anul trecut, m'a îndemnat să fac acest pas, și totodată speranța în indulgența dvoastre și credința, că astădată, având în vedere insuficiența puterilor mele, nu veți măsura, cu măsura, cu care ați fost deprinși până acum.

Doamnelor, domnilor!

Penru a treiaoară se întrunește „Asociațiunea” noastră la adunare generală la Brașov, după un res-timp de 23 ani dela întrunirea a doua și de 44 ani dela cea dintâi.

Adunarea din 1833 s'a distins prin hotărârea înființării școalei civile de fete din Sibiiu, care a adus servicii așa de însemnate societății noastre și care se socotește cu drept cuvânt ca un mărgăritar al instituțiilor noastre școlare. Și mai însemnată însă, atât prin numărul și starea socială a participanților, cât și prin înălțimea problemelor desb tute, și a entuziasmului ce a domnit întrânsa, a fost adunarea din 1862, ținută tot în localul în care ne aflăm în aceste clipe, sub conducerea nemuritorului episcop, ceva mai târziu prin vrednicia sa arhiepiscop și metropolit, Andrei baron de Șaguna

N'am apucat să văd cu ochii mei această ilustră adunare, a doua din viața de 45 ani a „Asociațiunii” noastre. După spusele bătrânilor noștri însă, ale căror priviri scapără și acum, când vorbesc de acele momente înălțătoare din trecutul poporului nostru, precum și din descrierea plină de viață a răposatului Al. I. Odobescu, pare că văd înaintea mea cea aleasă întrunire românească din 16-18 iulie 1862.

În fruntea mesei prezidiale figura măreață a lui Șaguna. Lângă el chipul blând al venerabilului metropolit Alexandru St. Șuluțu, capul bisericeii române unite, și în jurul celor doi arhiepăstori ai bisericilor române surori, ca membrii ai comitetului noiei societăți: învățatul și de toți respectatul canonic Timoteiu Cipariu, cu privirea vie în mijlocul feței delicate; harnicul George Barițiu cu trăsurile feței marcate și cu

privirea pătrunzătoare, simpatica figură a protopopului Ioan Popasu, mai târziu episcop al Caransebeșului, fața aspră și rezolută a energicului Agent Severu, răposat acum de curând, figura inteligentă și senină a lui Gavriil Muntean, directorul tinărului gimnaziu român din Brașov, vrednicul doctor Pavel Vasici, colaboratorul lui Barițiu la „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, Bologa, Măcelariu, și ceilalți tovarăși de muncă ai lor. Numai Andreiu Mureșeanu, heroldul deșteptării noastre naționale, care ar fi meritat să fie și el în această societate aleasă, sta la o parte apatic, cu fruntea plecată la pământ, ca un stăjar trăsmit în mijlocul unui codru plin de viață.

Oaspeți distinși din principatele de curând unite de peste munți, între cari învățatul Aug. Treb Laurian, cântărețul limbei românești George Sion, tinărul profesor Nic. Ionescu și maestrul scriitor cu chip frumos, Alex. Odobescu, despre care am amintit mai înainte, împodobiau locurile cele mai de frunte din jurul mesei prezidiale. Sala întreagă era înșesată de un public ales și numeros, fineri și bătrâni, bărbați și femei, preoți și mireni, săteni și orașeni, dornici a luă parte la o adunare literară și culturală românească, a auzi înțeleptele cuvinte ale conducătorilor neamului și a vedea minunea minunilor, prima expoziție românească de produse agricole și industriale, pusă la cale de spiritul neobosit și inventios al lui George Barițiu.

Eră, ca un cuvânt, o manifestare puternică a vieții românești, încătușată atâta vreme în lanțurile feudalizmului și apoi ale unui absolutism aspru de 10 ani, eră ca o câmpie sămănată în timpul primăverii, când după o ploaie călduță par'că vezi firele de smaragd, cum încolțau din ce în ce înaintea ochilor tăi cuprinși de mirare.

Și multe idei frumoase se înfășoșară în această memorabilă adunare, multe planuri îndrăznețe, unele poate prea îndrăznețe, se dezbătură, multe probleme grele de rezolvat se aduseră în legătură cu cercul de activitate al tinerei „Asociațiuni”. În genere așteptările față de noua și pe atunci singura însoțire mai mare culturală română din țările de sub coroana Habsburgilor, erau cât se poate de mari. Asociațiunea eră privită ca un fel de vraje, care avea să delătore în scurtă vreme toate necazurile și lipsele mult cer-catului nostru popor.

Directorul Munteanu în vorbirea sa despre „purizmul limbei române”, cerea pe lângă stabilirea ortografiei cu litere latine, ca secțiunea filologică a Asociațiunii să se apuce cât mai cu grabă a compune un dicționar al limbii române, după analogia dicțio-narelor scrise și tipărite de academiile cele docte ale altor națiuni, o problemă care nici astăzi încă nu e rezolvată, deși s'au ocupat serios cu ea altă corporațiune literară română, cu mult mai înaltă, care dispune de alți oameni și de alte mijloace, singura competentă și în stare a face o asemenea lucrare. Cipariu, în escelenta sa disertațiune despre însemnătatea studiilor filologice pentru cultivarea limbei române și pentru stabilirea ortografiei, de asemenea constată necesitatea adunării materialului pentru un dicționar român, spre care scop propune formarea din partea Asociațiunii a unei biblioteci de cărți vechi românești, tipărite și manuscrise, din timpurile cele mai vechi, până către anul 1700.

La rândul seu Barițiu, vorbind despre artele fru-

moase cu aplicarea lor la cerințele poporului românesc, amintește despre înființarea unei catedre de estetică; iar cavalerul Ioan Pușcariu, pe atunci administratorul comitatului Cetății de baltă, singurul dintre conferențiarul adunării din 1862 care se mai află în viață, arătând însemnătatea documentelor istorice pentru cunoașterea trecutului poporului, îndeamnă pe membrii Asociațiunii să-i deie mână de ajutor pentru întocmirea unui „Album“ al familiilor nobile de naționalitate română din monarhie, pe seama căruia și copiasse și studiasse mai bine de o sută de diplome nobilitare.

Mai bine se pot vedea însă speranțele ce se puneau în activitatea viitoare a Asociațiunii de viguroasa generațiune de acum 44 de ani din cuvântul de deschidere al prezidentului adunării despre care e vorba.

„Tare cred — zice marele Șaguna către sfârșitul cuvântării sale, — că sub scutul unor asemenea convingeri corecte și principii sănătoase, precum am amintit mai sus (eră vorba de însemnătatea limbii, a graiului, pentru conservarea și înaintarea unui popor), va spori de sigur literatura și cultura poporului român peste toată așteptarea și Asociațiunea va vedea ostenețele sale coronate cu succesul dorit, pentru că nu vor trece multe zeci de ani și vom vedea literatura limbei noastre la asemenea grad de cultură cu al celorlalte limbi culte; școalele și institutele literare, ca unicele mijloace de cultura națiunii, le vom vedea și la noi în stare înfloritoare; vom vedea satele și orașele române regulate și înaintate; nu vor trece multe zeci de ani și vom vedea acolo grădini și holde frumoase cultivate, bogate în pomi fructiferi, unde până ieri-alăltăieri erau numai pământuri și alte ierburi selbatică; nu vor trece multe zeci de ani și ne vom bucura văzând economia rațională la plugarii noștri, înflorirea artelor și a tot felul de măestrii la Români noștri... Pe scurt, nu vor trece multe zeci de ani și națiunea română va fi regenerată și întinerită în puterile sale intelectuale, industriale și materiale, pentru că națiunea este setoasă după cultură și luminare, iar membrii acestei Asociațiuni nu vor cruță nici un sacrificiu, ce ar condiționa un viitor mai fericit și propășirea națională“...

Cred, că acum, când se apropie o jumătate de veac de când s'au rostit aceste inimoase cuvinte, în locul în care ne aflăm, este timpul să ne întrebăm, oare împlinitu-s'au măcar în parte așteptările bărbaților mari, ce au stat la leagănul Asociațiunii noastre, corespuns'ea ea măcar cât de cât menirii sale mărețe și urmat-a calea pe care au îndreptat-o urzitorii ei?

Răspunsul la aceste întrebări, dacă va fi făcut cu destulă obiectivitate și cu oarecare cunoștință de cauză, ne va înlesni cred, a înțelege rostul lucrărilor și tendințelor de acum ale însoțirii noastre, și totodată ne va lumina în privința problemelor ce ar trebui urmărite din partea noastră în viitor.

Cu căutarea acestui răspuns, întrucât se poate face aceasta în câteva minute, să-mi dați voie a mă ocupa în restul vorbirii mele.

Scopul Asociațiunii noastre, după cum arată numele ei, este cultivarea literaturii naționale și propagarea culturii în sinul poporului nostru. Deși conceptele, literatură și cultură, sunt deosebite unul de altul, totuși ele sunt de-aproape înrudite. Cultura este un concept mai general și cuprinde tot ce a produs omul prin silințele sale, fie pe terenul intelectual sau moral, fie pe cel material; pe când sub literatură în-

țelegem numai produsele minții omenești exprimate în graiul viu sau în scris, și cu deosebire pe acele cari au și o formă frumoasă.

Dar literatura este totodată un eflux al culturii; fără un grad oarecare de cultură, ea nici nu se poate închipui. De altă parte însă, ea este și un propagator însemnat al culturii. Popoarele cu o literatură bogată națională de obicei au o cultură însemnată. Cu un cuvânt, ele se influențează una pe alta, și de regulă merg mână în mână, afară de cazul, când la un popor sunt deosebiri prea mari sociale.

Să ne întrebăm : cum, făcut-am noi Români din această țeară vre-un progres în literatură în timpul de 45 ani, de când s'a înființat Asociațiunea, în numele căreia ne-am adunat astăzi aici, și îndeosebi, ce rol a avut însoțirea noastră la mișcarea literară din aceste restimp?

Dacă asemănăm mulțimea publicațiilor noastre de astăzi, precum și limba folosită în cele mai multe din ele, cu numărul și graiul celor de acum 50 de ani, în adevăr putem vorbi de un progres literar. De asemenea trebuie să constatăm cu bucurie, că cu deosebire în timpul din urmă, pe terenul literaturii frumoase încă s'au produs și se produc lucrări din ce în ce mai de valoare. Nu stăm însă tot astfel în ceea ce privește literatura științifică. În această privință cred, că pot susține fără a fi desmințit, că puține din lucrările apărute în deceniile din urmă, afară doară de câteva de tot recente, se pot asemăna cu serioasele cercetări filologice ale lui Cipariu și chiar cu studiile istorice ale lui Barițiu.

Dar în genere ținuturile noastre, ale celor de dincoace de munți, nu mai au astăzi în literatura românească rolul conducător ce l-au avut pe la sfârșitul veacului al 18-lea și la începutul celui trecut, și aceasta din motive ușoare de înțeles. Literatura este o plantă plăpândă, care nu poate prospera decât într'un pământ prielnic și sub un soare dulce, care să-i deie cu drag lumina și căldura de lipsă.

Altfel ea se ofilește, sau își îndreaptă rădăcinile spre altă parte.

Și din nenorocire, literatura noastră nu s'a prea putut bucura în ultima jumătate de veac a ceea ce noi de asemenea condițiuni, și astfel a început a se desvoltă în mod natural în altă parte, și este bine că a avut unde se desvoltă.

Ce e drept, talente literare s'au ivit și în timpul acesta, căci talentul nu se poate năbuși, dovadă Slavici, Coșbuc, Iosif, dar precum e cunoscut, toți aceștia și alții ca și dâșii, deși nu de însemnătatea lor, nu și-au putut dovedi destoinicia lor aici acasă.

Și mai nefavorabile au fost și sunt însă împrejurările pentru dezvoltarea literaturii noastre științifice. Știința modernă cu înaltele ei ramuri are o mulțime de trebuințe. Ea are lipsă de biblioteci și de archive bogate, de laboratoare și de colecțiuni, și mai pe sus de toate, de institute înalte de învățământ, tot condițiuni, cari nouă, Românilor din această țeară, ne lipsesc cu desevărsire. De aceea este și ușor de înțeles, că oamenii de știință, înțeleg cu deosebire pe aceia, cari s'ar ocupa cu știința în senz național, și anume, mai cu seamă cu cercetările istorice și lingvistice, sunt la noi adevărați corbi albi, și cele mai multe din lucrările lor, cu puține excepțiuni, poartă timbrul diletantismului.

Cu un cuvânt, literatura noastră a Românilor

de dincoace de munți a făcut în deceniile din urmă oarecare progres; dar nici pe departe astfel, precum ar fi putut face, dacă s'ar fi bucurat de condițiuni de desvoltare mai favorabile.

Dar chiar și față cu puținul acesta ce s'a putut ace, Asociațiunea noastră a avut un rol de tot moddest. Aproape întreaga ei activitate literară, în timpul de 45 de ani de când există, s'a mărginit la publicarea foaiei „Transilvania“, care sub conducerea lui G. Barițiu cuprindea adeseori documente istorice de oarecare însemnătate; la premiarea tractului „Flora phanerogamă din districtul Năsăudului“ de răposatul Florian Porcius; la scoaterea la iveală a datelor istorice privitoare la familiile nobile române, de cavaler Ioan Pușcariu; a unei colecțiuni de povești populare de răposatul I. Pop Reteganul, și acum de curând a unei bune culegeri de balade populare din Banat, publicată în „Biblioteca populară“. Afară de aceea, sub ocrotirea Asociațiunii, deși fără de nici o jertfă materială din partea ei, s'a publicat în anii trecuți „Enciclopedia română“, care cu toate că e o lucrare de popularizare, totuș cuprinde mulți articoli de valoare literară științifică.

Cam puțin pentru timpul de 45 ani, — va fi aplicat a observă cineva. Dar observarea aceasta o va preface în obiecțiuni numai acela, care nu-și dă seama de modul de organizare și de mijloacele materiale de cari dispune însoțirea noastră. Asociațiunea nu este o academie, o societate de oameni învățați, ci numai o însoțire de oameni doritori de învățatură.

Membrii al ei poate fi ori care Român cu tragere de inimă pentru înaintarea poporului său, care plătește o anumită cotizațiune anuală; iar comitetul ei este o corporațiune curat administrativă, compusă din oameni cu diferite ocupațiuni, cari jertfesc în dar, aproape toți, munca și timpul ce le prisosește, pentru chivernisirea conștiințioasă a denariului obștesc și pentru buna întrebuințare a lui. De altă parte Asociațiunea noastră a dispus și dispune încă și astăzi de prea puține mijloace materiale ca să poată duce la îndeplinire lucrări de știință așa grele și costisitoare, ca cele luate în vedere în adunarea generală din anul 1852. Și cu toate secțiunile literare științifice ce s'au înființat în timpul din urmă, deși aș voi bucuros să fiu proroc mincinos, că Asociațiunea noastră nu va putea rezolvă nici de aici înainte într'un viitor ce se poate prevedea, probleme așa grele științifice, ea va rămânea aceea ce a fost și până acum, anume: *O societate pentru lățirea luminii în straturile cele mari ale poporului, o însoțire pentru popularizarea științei și pentru creșterea sentimentelor bune*; cu alte cuvinte, ea nu va face literatură și știință, ci numai va *sprânji* literatura și știința.

Să vedem acum, cum și-a îndeplinit Asociațiunea chemarea sa în această privință? Ce a făcut ea în timpul de 45 ani, de când viiază, pentru cultura poporului nostru?

Deși problema aceasta a doua ce și-o alesese Asociațiunea era mai ușoară de înțeles și de urmărit, totuș conducătorii societății noastre întâmpinară la deslegarea ei greutăți destul de însemnate. Anume, trebuințele poporului nostru scăpat abia de două decenii din lanțurile iobăgiei erau leghion, iar mijloacele de cari dispunea noua însoțire culturală, erau de tot măsurate.

Ce eră de făcut mai întâi și mai întâi? Să se

înființeze școli pentru luminarea nemijlocită a poporului, sau să se trimită fineri silitori la școlile din străinătate, ca întorcându-se acasă înzestrați cu cunoștințe, să se facă tot atâția apostoli ai poporului lor? Să se deie toată atențiunea țărânimii noastre, care formă atunci ca și acum temelie poporului nostru; sau să se încerce crearea unei clase mijlocii de meseriași și neguțători, de care înainte de aceasta cu 40-50 de ani eram și mai lipsiți decât astăzi? Să se adune pe seama poporului cărțile care erau tipărite de mai înainte; sau să se încerce a se scrie și a se tipări o seamă de cărțile nouă, mai potrivite împrejurărilor decât cele de până acum? Și toate acestea aveau să fie făcute, nu din prisos, ci din sărăcie, căci de ex. în anul 1875 întreagă averea Asociațiunii încă nu ajunsese la suma de 80,000 fl.

Conducătorii Asociațiunii noastre au încercat toate acestea căi și cele mai multe din încercările lor n'au ramas fără rezultat. La început ei au jertfit sume însemnate, aproape toate mijloacele de cari dispuneau, pentru ajutorarea tinerilor lipsiți, cari studiau la școalele medii și superioare, din cari sperau să facă cu timpul luminători și povățuitori ai poporului. Mai târziu, după ce prin dragostea de neam și prin spiritul de jertfire al mai multor mecenai ai poporului nostru se făcuseră mai multe fundațiuni pe seama tineretului dela școli, fruntașii Asociațiunii noastre își îndreptară privirile lor asupra clasei mijlocii, dând ajutoare ucenicilor dela meserii și elevilor dela școalele de negoț. După aceea, pornind dela convingerea corectă, că numai prin mame bune se poate formă un popor destoinic de viață, înființară cu mari jertfe școala de fete, despre care am vorbit mai înainte.

În același timp ei încercară a se pune în legătură nemijlocită cu masele cele mari ale poporului, ceea ce și izbutiră cu timpul, prin mijlocirea despărțămintelor și a agenților comunale, și a-l îndemna pe omul din popor cu sfatul și cu pilda a-și cultivă mai bine țărinele sale, a-și îngriji mai bine vitele, a-și păstră portul și obiceiurile cele bune, și a-și îngriji sănătatea. Afară de expozițiunea din Brașov din anul 1862, conducătorii Asociațiunii mai întocmiră pe cea din anul 1881 și pe cea din anul trecut din Sibiu, prin care s'a inaugurat muzeul istoric și etnografic, și prin aceasta îndemnară pe fruntașii din multe părți să întocmească și ei, cu prilejul adunărilor despărțămintelor, expozițiuni mai mici comunale și chiar și regionale.

Cu deosebire de vre-o 7-8 ani încoace se observă în sinul societății noastre o mișcare îmbucurătoare în lucrarea pentru luminarea și îndrumarea spre cele bune a straturilor celor mari ale poporului. Despărțămintele Asociațiunii nu mai sunt niște cadre fără ostași, niște simple birouri pentru încasarea taxelor dela membri, ci cele mai multe dintre ele se întrec unele cu altele în înființarea de biblioteci populare și în ținerea prelegerilor pentru popor; fiecare din ele caută să atragă masele pentru cauza cea mare a culturii naționale și să deștepte în ele dragostea pentru cartea românească. Și dacă astăzi în multe locuri poți vedea dumineca și sârbătoarea țărani de ai noștri strănși la un loc și ascultând cu băgare de seamă pe unul dintre ei, care citește din vre-o gazetă sau din vre-o carte populară; sau de-i vei află întruniți în biserică sau în școală, ca să asculte la cuvintele îndemnătoare spre bine, la povețele practice ale preotului și învățătorului, și dând cărciuma cu to-

tu uitării, o parte din merit o are Asociațiunea noastră. Numele de Asociațiune nu mai este astăzi o vorbă fără înțeles înaintea omului nostru din popor, ci Asociațiunea este privită în cele mai multe părți ca o mamă bună, care caută să atragă la sinul său iubitor pe toți fiii săi și la care cu toții privesc cu încredere și iubire.

Succesul acesta, obținut prin o lucrare statornică numai de câțiva ani de zile, să ne servească ca îndrumare pentru viitor. Să ne apropiem tot mai mult de omul din popor, să căutăm a-i cunoaște firea și aplicările, să-l luminăm cu toate mijloacele culturii moderne, să-i ușurăm necazurile și să-l îmbărbătăm. Să-l legăm de noi cu lanțul puternic al culturii naționale și astfel să facem din întreg poporul nostru o cetate tare, care să fie în stare a rezista la ori și ce atac. Lucrând astfel cu stăruință sub stindarul Asociațiunii, care poartă deviza: literatura și cultura poporului român, ne facem numai o datorie către noi înșine și dăm dovadă, că suntem un popor conștiu de sine și vrednic de viață.

Având deplină nădește că vom și lucra astfel fiecare pentru sine și toți împreună, și așa vom împlini așteptările înaintașilor noștri, cari au întemeiat Asociațiunea cu speranțe așa de mari, declar adunarea generală de deschisă.

Discursul dlui Virgil Onițiu

rostit în numele Societății pentru fond de teatru român.

Prea stim. dle President!

Onor. adunare generală!

Ca reprezentant al «Societății pentru fond de teatru român» dați-mi voie să rostesc și eu câteva cuvinte cu această ocaziune solemnă.

Ca și în alți ani, Societatea în al cărei nume vorbesc, a ținut să fie reprezentată la lucrările adunării generale a Asociațiunii pentru cultura și literatura poporului român.

Facem aceasta, pentru că suntem și noi o Societate culturală, care muncim la făurirea viitorului neamului românesc și nu ne este cu puțință să lipsim dela cea mai mare sărbătoare culturală a neamului românesc din țeara aceasta, care este: adunarea generală a Asociațiunii. Căci Asociațiunea este sinteza aspirațiilor și luptelor noastre culturale românești din Transilvania și Ungaria; ea are un inel magic, care leagă deolaltă inimile românești ale Ardeleanului chibzuit, ale Bănățeanului inimos și ale dârzului Ungurean. Dar nu numai considerația aceasta de cuviință și nu numai presiunea morală este, care ne aduce an de an la această serbare națională. Asociațiunea, prin caracterul ei universal în îmbrățișarea tuturor problemelor culturale ale neamului românesc, este chemată de a delimita căile și cărările luptelor noastre culturale și a asigura astfel indispensabila *unitate* în aceste lupte. Aceasta unitate este singura chizeșie a izbândeilor dorite.

Iată de ce ar trebui să se reprezinte la aceste adunări-sărbători toate societățile culturale din patrie, pentru ca de pe o parte să cunoască căile și scopurile mai apropiate pe cari le urmează lupta noastră culturală în momentul dat și astfel să se păstreze în

toate cele 4 unghiuri unitatea mișcării culturale, — iar pe de altă parte să contribuie prin informațiile și sfaturile lor la aflarea și fixarea celor mai potrivite drumuri spre idealul nostru cultural-național.

Salut deci adunarea generală a Asociațiunii în sediul Societății pentru fond de teatru român și în numele acestei Societăți urându-i izbândă deplină și apropiată în lupta pentru cultura neamului românesc și vă dau încredințarea, că Societatea pentru fond de teatru, o vrednică fiică a venerabilei mame Asociațiunii, va păși totdeauna pe acele căi, pe cari ni le va designa mama Asociațiunea.

Inchei cu salutul românesc: La anul și la mulți ani!

Adunarea Asociațiunii la Brașov.

Adunarea generală a Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român, ținută la Brașov în zilele de 21 și 22 septembrie n. a. c., a avut un succes excelent. S'a adunat o lume distinsă, fruntași din multe părți, dame elegante și popor în pitorescul seu costum. Cei ce au sosit încă în ajun, formară un convoiu care s'a oprit în fața gimnaziului împodobit. Profesorul Nicolae Bogdan salută comitetul și pe oaspeții. A răspuns asesorul conzistorial Nicolae Ivan.

Seara de cunoștință s'a ținut în sala dela „Gewerbe Verein.“ Dr. Nicolae Vecerdeea salută comitetul și oaspeții; gazetarul Augustin Paul ridică pocalul în numele perei pentru cei prezenți.

În demineața următoare s'a ținut *serviciu divin* în biserica sf. Nicolae. A oficiat protopresbiterul V. Voina, asistat de parocul dr. V. Saftu. Biserica îndesată de lume. A cântat corul dlui Dima. După liturghie, parastas pentru membrii decedați ai Asociațiunii. Sub tot decursul, salve de treascuri.

Prima ședință. La orele 10 și jumătate, tot publicul s'a adunat în sala gimnaziului. Vicepreședintele dl Andreiu Bârseanu pronunță un foarte valoros discurs de deschidere, care a fost primit cu entuziasm general. Urmară două salutări: dl dr. Vasile Saftu, în numele Brașovenilor; dl Virgil Onițiu, ca reprezentantul „Societății pentru fond de teatru român“. Dl președinte al Adunării răspunde ambilor mulțumindu-le.

S'au citit numele delegaților și s'a constatat că cele mai multe despărțăminte nu sunt reprezentate. Președintele își exprimă dorința ca pe viitor să fie reprezentate la adunările generale toate despărțămintele.

Se cetește scrisoarea dlui dr. Alecsandru Mocsonyi, președinte de onoare, care fiind reconvalcent, n'a putut veni la adunare. Apoi telegramele de salutare. Raportul comitetului central se consideră citit și se aleg comisiunile: pentru examinarea raportului comitetului, pentru cenzurarea socotelilor și pentru înscrierea membrilor. După aceste ședințe se încheie.

Banchetul în restaurantul „Casa de tir“ a întrunit vre-o 300 de persoane. S'au pronunțat multe toasturi. Președintele, pentru împăratul și regele, dl Damian pentru membrii comitetului central, dl dr. Vecerdeea pentru reprezentanții autorităților administrative; aceștia au răspuns amândoi, în deosebi a făcut efect senatorul Alexius, care a început românește și a continuat germânește, laudând însușirile bune ale poporului român. A făcut mare senzație toastul scurt al dlui

dr. Al. Vaida-Voevod pentru popor, temelia noastră. Dl dr. Iosif Blaga a pronunțat un toast mult aplaudat pentru femei. Dl dr. Ilie Beu pentru frunțașii brașoveni, cari au aranjat aceste serbări. Dl dr. V. Saftu pentru oaspeții din România. A răspuns dl N. Iorga producând un efect cutrierător, arătând că trebuie să avem credință în puterea sufletului nostru. Sub impresiunea marelui entuziasm, președintele ridică masa, invitând pe toți la *petrecerea populară*.

Aceasta, în fața gimnaziului, a reprezentat un tablou din cele mai pitorești. Eră compus din părechi de feciori și fete de prin comunele țării Bârsei, cari s'au produs cu jocurile lor naționale. Au început „junii” din Brașov hora lor tradițională și cu aruncarea buzduganului. Apoi au urmat ceialalți. Inșă timpul nu eră favorabil, căci din când în când plouă. A ținut până seara la 6. Cei din comunele Râșnov, Tohan și Feldioara, având fanfare proprii, au traversat străzile până la Brașovul-vechiu, cântând marșuri naționale.

Concertul. Plăcerile și petrecerile din ziua aceasta s'au încheiat seara prin concertul dat de corul dlui Dima în sala „Redutei”. Corul eră compus din 44 domnișoare îmbrăcate în alb, 33 domni și 28 membri ai capelei orășenești, cu totul 105 persoane. Succesul a fost atât de cuceritor, că cel ce a asistat, nu va uită nici odată plăcerile ce a gustat. Omegele noastre dlui Dima! Programul a avut 5 puncte: 1) patru cântece pentru cor mixt, de I. Mureșanu, doue de G. Muzicescu și una de D. Popovici; 2) „Vrăjitoarea” scenă dramatică pentru soló de alt, cor de bărbați și orchestră, de C. Grammann; 3) „Mama lui Ștefan cel Mare”, baladă pentru soli, cor mixt și orchestră, de G. Dima; 4) „Cântecul sorții” pentru cor mixt și orchestră, de I. Brahms; 5) „Hora” piesă de concert pentru cor mixt și orchestră de G. Dima. Mai mult au plăcut „Vrăjitoarea” și „Mama lui Ștefan cel Mare”. În ambele a cântat solurile de alt doamna Maria Dima, iar cel de bariton în „Mama lui Ștefan cel mare” dl Dimitrie Popovici, directorul conservatorului din București, amândoi în mijlocul aplauselor entuziastice. Concertul s'a încheiat la orele 10.

Balul. Atunci a început balul, care a ținut până dimineața cu încântătoare veselie. Multe dame aveau costum național.

Ședința a doua. În ziua următoare, la 22 septembrie, s'a ținut a doua ședință a adunării generale. Dl V. Goldiș prezintă raportul comisiei despre lucrările comitetului. Din propunerile făcute relevăm cele de a se alege membri onorari domnii: armanditul dr. Ilarion Pușcariu, Emanuil Ungurianu și dr. Diaconovich. Toți s'au ales. Referentul comisiei financiare, dl I. Lapădat, a propus absolut, ceea ce s'a și primit. Profesorul I. Petrovici, ca referentul comisiei pentru înscrierea de membri, raportează că s'au înscris 6 membri fondatori, 9 pe viață, 21 ordinari și mai mulți ajutători. S'a încasat 1360. — S'a produs o discuție mai lungă, pentru că comitetul alesese secretar II pe dl Tăslăuan, accentuându-se că alegerea e dreptul adunării generale; dar în urmă s'a aprobat.

— Secretar I. se alege cu mare entuziasm poelul Oct. Goga, pe care dl dr. Sextil Pușcar îl salută foarte călduros. Președintele îi urează fericire, ca de acuma înainte să cânte bucuria noastră. Dl Oct. Goga răspunde mulțămind emoționat. În fine în numele brașovenilor, dl Simeon Damian exprimă mulțămiri

comitetului Asociațiunii. Ne mai fiind alte obiecte, dl președinte Bârseanu a închis adunarea.

Ședința literară. După miazăzi la 4 s'a ținut în sala festivă a gimnaziului ședință literară. În asta dl A. Bârseanu a cetit o lectură călduroasă despre Samuil Micu Klein. Apoi dl A. Vlaicu o conferență valoroasă din domeniul chemiei. A fost de față un public numeros și distins.

Reprezentatie teatrală. Seara la 8 diletanții din Brașov, cu concursul dșoarei Olimpia Brașoveanu și al dlui Z. Bârșan, au dat o reprezentatie teatrală, în prezința unui public foarte numeros. — Dl Tit Morariu, bursierul Societății pentru fond de teatru român, a declamat „Clăcașii” de O. Goga, aplaudat cu foc, făcându-se ovații și poetului, care eră de față. — Apoi s'a jucat comedia în doue acte „Sluga la doi stăpâni” de Goldoni, localizată de dl Z. Bârșan, care cu dșoara Olimpia Brașoveanu au jucat cu succes rolurile prime.

Cu aceasta serbările s'au încheiat. În dimineața următoare, duminică la 23 septembrie n., o mare parte a publicului a plecat la expoziția din București.

CE E NOU?

Cum au cântat corurile noastre la București. Dl N. Iorga scriind în revista sa „Neamul Românesc” nr. 33, despre întâia zi a serbărilor muzicale corale dela expoziția din București și anume despre sfîntirea steagului Societății „Carmen” zice: „Trebuie să spunem că s'a cântat mai bine de cei de dincolo. În cântecul lor eră o siguranță, o demnitate, o mândrie de oameni fericiți, ce lipsia la necăjiții și obișduiții noștri, cari veniau une ori, nu pentru ei, ci pentru „boierul” ce voia să se mândrească cu dânșii. Se vedea bine că noi, cești din Regat, nu putem aduce înainte decât începuturi stângace, stoarse din oameni oboșiți, cu suflete ofilite; pe când cei veniți de peste munți erau numai câțiva, cei mai buni, din atăția, răspândiți prin mai toate colțurile pământului dintre Carpați și Tisa și toți revărsând dela sine prisosul puterii și simțirii lor în aceste arii ce-i prind așa de bine.”

Despărțământul oradan al Asociațiunii a ținut la 16 septembrie adunare generală în comuna Săn-Miclăușul român, la care au luat parte câțiva din clasa inteligentă din Oradea-mare și poporul din împrejurime. A prezidat președintele despărțământului dl adv. Nicolau Zigre. Dl Ioan Petra, cassarul și bibliotecarul despărțământului, a cetit o lucrare instructivă pentru popor, intitulată: „Din păcatele noastre.”

Aurelia de Jurca n. baronesă Popp, soția dlui Vasiliu de Jurca, fost deputat la dietă, mare proprietar în Saraseu, Maramureș, s'a stins din viață la 16 septembrie, în etate 56 ani; moartea distinsei dame române a produs jale adâncă și generală, căci reposata a fost o Română de model; înmormântarea a intrunit lume multă, fiind de față și arhiepiscopul și mitropolitul dr. Victor Mihalyi. În veci amintirea reposatei!

Numerul viitor al foii noastre va apărea la 21 octombrie n.

Proprietar, redactor răspunzător și editor:
IOSIF VULCAN (Str. Áldás nr. 14/296/b).